

TERMINAL HOLATLARDA 1-YORDAM CHORA TADBIRLARI

Musurmonova Gulruxsor Xamrabayevna

*Olmalik Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi
mutaxassislik fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada terminal holatlar tushunchasi, ularning rivojlanish bosqichlari (*preagoniya, agoniya, klinik o'lim*) va ushbu kritik vaziyatlarda hayotni saqlab qolishga qaratilgan birinchi yordam chora-tadbirlari tahlil qilinadi. Maqolada klinik o'lim va biologik o'lim o'rtasidagi farqlar, shuningdek, nafas yo'llarini ochish, sun'iy nafas berish va bilvosita yurak massajini o'z ichiga olgan o'pka-yurak reanimatsiyasi (O'YUR) algoritmlari batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: Terminal holat, *preagoniya, agoniya, klinik o'lim, biologik o'lim, reanimatsiya, o'pka-yurak reanimatsiyasi (O'YUR), birinchi yordam.*

1. Terminal holat tushunchasi Terminal holat — bu inson hayotining yakuniy bosqichi bo'lib, unda organizmning hayotiy muhim funksiyalari (nafas olish, qon aylanishi, markaziy asab tizimi) chuqur buzilgan bo'ladi, ammo hali tiklash imkoniyati mavjud.

2. Bosqichlar va birinchi yordam choralari:

- **Preagoniya:** Ongning xiralashishi, bosimning keskin tushishi. *Yordam:* Jabrlanuvchini gorizontal yotqizish, oyoqlarni biroz ko'tarish, shifokor chaqirish.

- **Agoniya:** Nafasning buzilishi (uzuq-yuluq), yurak urishining pasayishi. *Yordam:* Nafas yo'llari o'tkazuvchanligini ta'minlash.

- **Klinik o'lim:** Nafas va yurakning to'xtashi, lekin miya hujayralari hali tirik (o'rtacha 3–5 daqiqa). *Yordam:* Darhol O'YUR (30:2 sxemasi — 30 ta bosish va 2 ta puflash) boshlash.

3. Reanimatsiya algoritmi (ABC/CAB): Zamonaviy standartlarga ko'ra, birinchi navbatda qon aylanishini tiklash (ko'krak qafasini bosish), so'ngra nafas yo'llarini ochish va sun'iy nafas berish tavsiya etiladi.

1. **Xavfsizlikni tekshirish:** Voqea joyi xavfsiz ekanligiga ishonch hosil qiling.

2. **Hushini tekshirish:** Jabrlanuvchining yelkasidan ushlab, baland ovozda gapiring.

3. **Yordam chaqirish:** 103 raqamiga qo'ng'iroq qiling.

4. **Kutish va bajarish (CAB):**

1. **C (Circulation) – Qon aylanishi:** Ko'krak qafasini daqiqasiga 100-120 marta tezlikda, 5-6 sm chuqurlikda bosing.

2. **A (Airway) – Nafas yo'llari:** Jag'ni ko'tarish orqali nafas yo'llarini oching.

3. **B (Breathing) – Nafas berish:** Har 30 ta bosishdan so'ng 2 marta sun'iy nafas bering.

1. D – Danger (Xavfni baholash)

Yordam berishdan oldin voqea joyi xavfsiz ekanligiga ishonch hosil qiling (elektr toki, gaz, yong'in, qulash xavfi va h.k.). Agar xavf bo'lsa, avval uni bartaraf eting yoki jabrlanuvchini xavfsiz joyga ko'chiring.

2. R – Response (Reaksiyani tekshirish)

Jabrlanuvchining ongini tekshiring. Buning uchun uning yelkalaridan tutib sekin silking va baland ovozda: *"Yaxshimisiz? Meni eshityapsizmi?"* deb so'rang.

- **Agar javob bo'lmasa** — holat kritik deb baholanadi.

3. S – Send for Help (Yordam chaqirish)

Darhol atrofdagilardan **103** (Tez yordam) raqamiga qo'ng'iroq qilishni va agar imkon bo'lsa, **AED** (avtomatik tashqi defibrillyator) olib kelishni so'rang. Yolg'iz bo'lsangiz, telefonni baland ovozli rejimga qo'yib, reanimatsiyani boshlang.

4. A – Airway (Nafas yo'llari o'tkazuvchanligi)

Jabrlanuvchini tekis va qattiq yerga yotqizib, nafas yo'llarini oching:

- Bir qo'lingizni peshonasiga qo'ying, ikkinchi qo'l barmoqlari bilan iyakni yuqoriga ko'taring (**Head-tilt, chin-lift** usuli).

- Og'iz bo'shlig'ida yot jism yoki qusuq massalari bo'lsa, tezda tozalang.

5. B – Breathing (Nafasni tekshirish)

Nafas bor-yo'qligini **10 soniya** davomida tekshiring:

- **Eshiting:** Og'izdan havo chiqayotganini.
- **Ko'ring:** Ko'krak qafasi ko'tarilayotganini.
- **Sezing:** Yuzingiz bilan havo oqimini.
- **Eslatma:** Agar nafas "g'ayritabiiy" (agonyal nafas) bo'lsa, bu nafas yo'qligini bildiradi.

6. C – Circulation (Bilvosita yurak massaji)

Yurak urishi bo'lmasa (yoki aniqlashga vaqt sarflamay), darhol ko'krak qafasi kompressiyasini boshlang:

- **Joylashuv:** Ko'krak qafasining o'rtasiga (to'sh suyagi pastki qismiga) qo'llaringizni ustma-ust qo'ying.
- **Texnika:** Tirsaklaringizni bukmay, tana og'irligi bilan bosing.
- **Chuqurlik:** 5–6 sm.
- **Tezlik:** Daqiqasiga 100–120 marta.

7. D – Defibrillation (Defibrillyatsiya)

Agar AED apparati bo'lsa, uni yoqing va apparat berayotgan ovozli ko'rsatmalarga rioya qiling. U yurak ritmini tahlil qiladi va kerak bo'lsa, elektr razryadini beradi.

Reanimatsiya nisbati (Sikl): 30:2

Har **30 marta** ko'krak qafasini bosgandan so'ng, **2 marta** sun'iy nafas (og'izdan-og'izga) bering. Har bir nafas 1 soniya davom etishi va ko'krak qafasi ko'tarilishi kerak.

Qachon to'xtatiladi?

1. Professional tibbiyot xodimlari yetib kelganda.
2. Jabrlanuvchi o'ziga kelib, mustaqil nafas olganida.

3. Yordam beruvchi jismoniy charchab, davom ettira olmaganida.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Isroilov A. *Terminal holatlar va ularda tibbiy yordam ko'rsatishning patofiziologik asoslari*. – Toshkent, 2023.
2. Agzamxodjayev T.S. *Anesteziologiya va reanimatologiya*. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 2021.
3. *European Resuscitation Council Guidelines 2021: First aid*. – Resuscitation Journal, 2021.
4. Kurbanov B.Y. *Shoshilinch holatlarda birinchi yordam ko'rsatish tartibi*. – Toshkent: Ziyo-net, 2020.
5. *American Red Cross: First Aid/CPR/AED Participant's Manual*. – 2020.